

spelling
en
leestekens

meervoud van zelfstandig naamwoorden

1. Meervoud met de letter s

Je schrijft de -s aan een woord vast als de *uitspraak* correct blijft.

Bijvoorbeeld:

hotel - hotels, orgel - orgels

Je schrijft 's (de apostrof s is een weglatingsteken) als de uitspraak anders zou veranderen. Woorden die eindigen op -a, -i, -o, -u of -y krijgen een 's. Ook *afkortingen* krijgen een 's als meervoud.

Bijvoorbeeld:

havo's, tv's, cao's, taxi's, auto's, accu's, pyjama's, pony's

Je onthoudt die klinkers met het ezelsbruggetje: *ik hou van y's*.

Let op!

De klinker e komt in het bovenstaande rijtje klinkers niet voor. Woorden die eindigen op een -e krijgen dus in het meervoud gewoon een 'vaste s'. Ook als er een accentteken op staat. Dat is logisch, want de uitspraak verandert niet door die vaste s.

Bijvoorbeeld:

tantes, coupé - coupés, lelie - lelies, portemonnee - portemonnees

Sommige woorden die wel eindigen op een letter uit het rijtje, krijgen tóch een vaste s, omdat de uitspraak niet verandert.

Bijvoorbeeld:

bureaus, milieus, jockeys, displays, cowboys

Veel gemaakte fouten zijn.

Bijvoorbeeld:

ski - skies; maar het is: ski's

baby - babies; maar het is: baby's

2. Meervouden met -en

In verband met de uitspraak verdubbelt soms de laatste medeklinker.

Bijvoorbeeld:

pil - pillen

In verband met de uitspraak verdwijnt er soms een medeklinker.

Bijvoorbeeld:

paal - palen

In verband met de uitspraak verandert soms de laatste medeklinker.

Bijvoorbeeld:

glas - glazen

brief - brieven

Let op!

Als een woord eindigt op een *onbeklemtoonde -ik, -es of -et*, dan verdubbelt de laatste medeklinker niet.

Bijvoorbeeld:

monnik – monniken, dommerik – dommeriken, dreumes – dreumesen

De laatste medeklinker verandert niet altijd.

Bijvoorbeeld:

pols – polsen, kaars – kaarsen, fotograaf – fotografen, paragraaf – paragrafen

Woorden die eindigen op *-ie* krijgen soms een vaste *s* in het meervoud (directies), maar soms krijgen ze er een *-n* of *-en* achter.

Als de *klemtoon* op deze laatste lettergreep valt, dan krijgt het woord een meervoud met *-ën*.

Bijvoorbeeld:

melodie – melodieën, industrie – industrieën, knie – knieën

Als de *klemtoon* niet op de laatste lettergreep *-ie* valt, dan krijgt het woord een meervoud met alleen een *-n*. Het trema komt op de letter *e* die er al stond.

Bijvoorbeeld:

bacterie – bacteriën, olie – oliën

3. Vreemde meervouden

Bij sommige woorden die uit het Latijn afkomstig zijn, zijn twee meervoudsvormen goed. Kies voor een van de twee. Combineer ze niet.

Bijvoorbeeld:

museum – musea of museums, maar niet musea's

jubileum – jubilea of jubileums, maar niet jubilea's

datum – data of datums, maar niet data's

medium – media, als het een persoon betreft: mediums.

Let op:

musicus – musici en niet: musicussen

medicus – medici en niet: medicussen

Let op:

basis – bases (en ook: basissen)

dosis – doses (en ook: dosissen)

het liggend streepje

Het liggende streepje gebruik je voor *scheiden* en *koppelen*. Ook kun je ermee aangeven dat er een deel van een woord is weggelaten. Toch wordt het liggende streepje meestal 'koppelteken' genoemd.

1 Scheiden

Je gebruikt het streepje als *scheidingsteken*, als in samenstellingen de laatste letter van het ene deel en de eerste letter van het volgende deel tot uitspraakproblemen leiden, doordat er met de nieuwe klank een nieuw 'woord' lijkt te ontstaan.

Niet:	Maar:
radio o mroep	radio-omroep
mode i ndustrie	mode-industrie
college e uren	college-uren
ski j ack	ski-jack

In *koffieautomaat* is geen scheidingsteken nodig: de 'e' hoort bij de 'i' en niet bij de 'a' van *automaat*; er is dus geen leesprobleem.

Het is nooit verboden om een scheidingsteken te gebruiken. Als de samenstelling een erg ingewikkeld of onoverzichtelijk woordbeeld oplevert, zet dan een streepje.

Bijvoorbeeld:

pizza-oven, partij-enquêteur

Let op: bij het scheiden van getallen in woorden gebruik je geen streepje, maar een trema. Dus: drieëntachtig (en dus niet drie-entachtig).

2 Koppelen

Gebruik een streepje als koppelteken in de volgende gevallen:

- In de naam van gehuwde vrouwen.

Bijvoorbeeld:

mevrouw Kantelbeen-Meier

- Tussen samenstellingen waarin het ene deel een voor- of nabepaling is van het andere en daar sterk mee verbonden is.

Bijvoorbeeld:

niet-roker, oud-voetballer, Sint-Nicolaas, Staten-Generaal, ex-man, vice-premier

- In combinaties van titels en beroepen.

Bijvoorbeeld:

chef-kok, minister-president

- In samengestelde aardrijkskundige namen.

Bijvoorbeeld:

Zuid-Holland, Zuid-Hollandse, West-Europa

- In samenstellingen met cijfers, afkortingen, symbolen.

Bijvoorbeeld:

40+-kaas, wc-bril, \$-teken

3 Weglaten

Zet een streepje op de plek waar een deel van een woord is weggelaten.

Bijvoorbeeld:

voor- en achterkant, binnen- en buitenbanden, carnavalsfeesten en -optochten

Maar:

slimme en domme leerlingen

trema

Ook het trema, de puntjes op een letter, plaats je om onduidelijkheid te voorkomen. Als een woord *geen samenstelling* is, plaats je geen streepje, maar een trema op de plaats waar een leesprobleem zou kunnen ontstaan. Het trema komt op de tweede klinker waar het leesprobleem kan ontstaan.

Bijvoorbeeld:

naïviteit (is niet ontstaan uit `na' en `iviteit'), coördinatie, ideeën, industrieën, vacuüm, poëzie, patiënt, kopiëren (maar: gekopieerd), gecreëerd, industriële (maar: industrieel), weeë

Let op bij de volgende gevallen. Je zou misschien een trema verwachten, maar je schrijft het niet.

museum, draaiing, opticien, geautomatiseerd, officieus, geuit

Berucht vanwege de spelfouten is de volgende woordfamilie.

financiën – financiële – financieel – financier

Bij woordafbreking vervalt het trema. Vóór de letter waarop het trema staat, kan het woord in principe worden afgebroken.

apostrof

1 meervoud

regel: zie bij 'meervouden'.

2 bezitsrelatie

Als je wilt aangeven dat iets van iemand is moet je de apostrofregel op dezelfde manier toepassen als bij het meervoud.

regel: bij meervoud met -s wordt de -s eraanvastgeplakt. Behalve als er uitspraakproblemen zijn.

vb: Mariska's boek / Mimi's jas / Miekas jas / Johans pc / Nicks pen

Heb je aan het einde een s-klank, dan schrijf je alleen een apostrof

vb: Maurits' tas / Ellis' vriend / Alex' shirt / Inez' boek / Maurice' zus

3 verkleinwoorden

Je gebruikt een apostrof alleen bij de letter -y.

vb: baby'tje

Alle andere verkleinwoorden krijgen nooit een apostrof.

vb: autootje / opaatje / essaytje

4 cijfer- en letterwoorden

Bij cijfers en letters in combinatie met een achtervoegsel (dus niet bij een woord dat zelfstandig kan voorkomen).

vb: A4'tje	en: A4-papier
vb: PSV'er	en: PSV-stadion
vb: sms'en	en: sms-tekens
vb: 20'er	en: 20-jarige

5 vervanging van letter

Een apostrof komt in de plaats van een letter dat is weggelaten.

vb: 's morgens (des morgens)

vb: z'n (zijn)

tussenletter -n

regel: schrijf een -n- als het eerste deel van de samenstelling een zelfstandig naamwoord is dat uitsluitend een meervoud op -en heeft.

vb: bessensap / boekenbon / leeuwendeel

geen -n-

bv: tarwemeel / rijstepap >> geen meervoud

bv: horlogemaker >> meervoud alleen op -s

bv: gedachtesprong >> meervoud op -en en op -s

uitzonderingen:

- We schrijven geen tussen-en, maar een tussen-e, als er van het eerste deel maar één exemplaar is.

vb: Koninginnedag / zonneschijn (let op: koninginnensoep)

- We schrijven geen tussen-en, maar een tussen-e, als het eerste deel een versterkende betekenis heeft en het geheel een bijvoeglijk naamwoord is.

vb: beregoed / reuzeleuk / apetrots / boordevol

- We schrijven geen tussen-en, maar een tussen-e, als het woord niet meer als een samenstelling ervaren wordt.

vb: elleboog / ruggespraak / schattebout / bolleboos / flierefluter

-We schrijven geen tussen-en, maar een tussen-e, als het eerste deel geen zelfstandig naamwoord is en daarom geen meervoud heeft.

vb: blindemannetje / rodekool (bijvoeglijk naamwoord 'rode')/ spinnewiel (van het werkwoord 'spinnen') / hogeschool (bijvoeglijk naamwoord 'hoge')

100 beruchte Nederlandse woorden

abces	insect
abonnees	interessant
accommodatie	interview
achttien	juffrouw
adellijk	klerenkast
agressie	klerezooi
alinea	liefdesscène
alleszins	liniaal
althans	litteken
aperitief	manoevreren
apparaat	milieu
barbecuen	misschien
begrafenis	namelijk
burgemeester	niettemin
burgerlijk	nochtans
carrière	onmiddellijk
caissière	onverbiddelijk
cheque	openlijk
comité	opticien
commissaris	oeuvre
concurrentie	paparazzo
daarentegen	permitteren
debacle	per se
decennium	plafond
detail	praktizeren
dichtstbijzijnde	precieze
eczeem	procédé
eega	product
eigenlijk	professor
enigszins	publicatie
enquête	pyjama
etnisch	racisme
faillissement	rechterlijk
faliekant	represailles
fascisme	scène
financieel	sciencefiction
fotokopiëren	sowieso
gecommitteerde	sperziebonen
geenszins	staatsiebezoek
gefascineerd	stiekem
gerechtelijk	suggereren
gewelddadig	toentertijd
gezamenlijk	twijfelen
graffiti	uittreksel
gynaecoloog	vacuüm
hartstikke	virtuositeit
herinneren	volleybal
hopelijk	wederrechtelijk
hygiënisch	weifelen
illusie	weliswaar

de hoofdletter

- 1 Aan het begin van een nieuwe zin.
Die marathonschaatster uit Rouveen gaat ontzettend hard van start!

Let goed op met het gebruik van hoofdletters in zinnen met een directe rede.

'Als ze zo doorschaatst,' zei hij, 'dan zal het zeker een wereldrecord worden.'

'Als' schrijf je wel met een hoofdletter, maar 'dan' niet: de zin loopt door.

Als de zin met een apostrof begint, krijgt het tweede woord een hoofdletter.

's Ochtends moet ik altijd even op gang komen.

't Lijkt wel alsof ze niet moe kan worden.

- 2 Bij persoonsnamen:
In het geval van een achternaam met voorvoegsels schrijf je een hoofdletter als er geen naam of voorletter aan voorafgaat; anders een kleine letter.

Judith, J. van Asperen, de heer Van Asperen, Judith van Asperen – in 't Veld

- 3 Bij aardrijkskundige namen en namen van historische periodes, straten, hemellichamen, gebouwen, feestdagen en bij titels van boeken en films.

Aruba, de Westerkerk, West-Afrika, Spaans, Multatuliplaats, Pinksteren, de Poolster, de Titanic, de Middeleeuwen (maar: middeleeuwse)

- 4 Bij namen van verenigingen, instellingen, bedrijven en diensten
Roda JC, de Nederlandse Spoorwegen, Nationale Nederlanden, Wolters-Noordhoff

Let op: met een kleine letter schrijf je namen van:

de maanden: januari

de dagen: maandag

de jaargetijden: lente

de windstreken: noordoosten

afleidingen van officiële feestdagen: kerstdagen, paasei.

de punt

- 1 Een punt zet je aan het eind van de zin.
- 2 Een punt gebruik je bij een afkorting.
S.A. Bruil, etc., b.v.

Let op: maten en gewichten schrijf je zonder punt.

cm, km en kg

Afkortingen die je ook uitspreekt als afkorting, schrijf je zonder punten.

NCRV, NATO, VPRO, havo

de komma

Komma's maken lange zinnen overzichtelijk, maar echte regels zijn er niet voor het kommagebruik. Het is bijvoorbeeld helemaal niet verplicht om voor een voegwoord een komma te zetten, zoals sommigen beweren. Er zijn ook mensen die denken dat het een doodzonde is om voor het voegwoord 'en' een komma te zetten.

Hieronder vind je een paar aanwijzingen.

- 1 Gebruik in korte samengestelde zinnen geen komma.
Ik weet dat mijn fiets kapot is.
- 2 Zet in langere zinnen de komma voor het (voeg)woord waarmee de bijzin begint.
Ik schrok toen ik thuiskwam, want er bleek ingebroken te zijn.
Zij kon niet vermoeden, dat ze de hoofdprijs in de postcodeloterij zou winnen.

Let op: uit angst om in een lange zin een komma te vergeten, plaatsen sommigen de komma ten onrechte. En dat is ook weer niet goed.

Fout is:

De neef van mijn beste vriendin, bleek een lang gezochte crimineel te zijn, in de omgeving van Nijmegen.

Let op: een komma kan dezelfde zin een andere betekenis geven.

Mijn zus, die psychiater is, heeft een ongeluk gehad met haar step.
(Er is maar één zus.)

Mijn zus die psychiater is, heeft een ongeluk gehad met haar step.
(Er zijn meer zussen.)

- 3 Zet bijstellingen altijd tussen komma's.
Richard, de beste tennisser van onze tennisclub, heeft een pijnlijke blessure aan zijn knie.

- 4 Zet komma's tussen de onderdelen van opsommingen.
Of ik van spelletjes houd? Scrabble, Monopoly, Risk, Kolonisten van Catan, Rummikub, Diplomacy, noem maar op: ik vind het allemaal even leuk.
- 5 Zet tussen twee persoonsvormen een komma.
Als je niet rookt, heb je minder kans op longklachten.
- 6 Zet na of voor een aangesproken persoon altijd een komma.
Karin, waarom draag je nu weer een gebatikt paars truitje?
Waar zijn je bergschoenen, Willem?

de dubbele punt

Een dubbele punt gebruik je:

- 1 om een opsomming aan te kondigen:
Op kamers gaan heeft veel voordelen: vrijheid, leeftijdgenoten om je heen, minder reistijd naar je opleiding, deelnemen aan het studentenleven.
- 2 om de directe rede aan te kondigen:
Jenny schreeuwde: 'En nu houd je je mond!'
- 3 om een verklaring aan te kondigen.
Sjoerd kwam rond etenstijd langs: zijn geld was op.

Na een dubbele punt volgt geen hoofdletter, behalve bij de directe rede, maar dan volgen er eerst nog aanhalingstekens.

Betreft: sollicitatie naar functie van jongerenkampbegeleider
Hij schreeuwde: 'Laat me los!'

de puntkomma

Een puntkomma betekent altijd en.

Het is al laat; ik heb geen zin meer om naar de late voorstelling te gaan.

Op de plaats van de puntkomma kan ook een punt gezet worden; de tweede zin begint dan gewoon met een hoofdletter. Op die manier verbreek je echter het verband dat je met die puntkomma juist suggereert. Omdat een puntkomma 'en' betekent, kun je hem goed in opsommingen gebruiken, vooral als het om hele zinnen gaat.

Ik zal in deze uiteenzetting de volgende zaken behandelen:

- de levensloop van W.F. Hermans;
- de belangrijkste literaire werken van W.F. Hermans;
- de thematiek in het werk van W.F. Hermans;
- de betekenis van W.F. Hermans voor de Nederlandse literatuur.

aanhalingstekens

Aanhalingstekens gebruik je:

- 1 als je wilt aangeven dat je iets citeert:
Deze roman van Joost Zwagerman begint met de zin 'Alles moest geheim blijven'.

Let op: bij het weergeven van gedachten gebruik je geen aanhalingstekens.

- 2 om de directe rede weer te geven:
Hij zei: 'Ik kan mijn ogen niet geloven!'
'Waarom kom je niet?' vroeg hij. 'Het kan best leuk worden.'

Let erop dat je de leestekens altijd binnen de aanhalingstekens plaatst.

- 3 om aan te geven dat een woord een andere betekenis heeft dan normaal.
Zij was het 'oudste' bestuurslid van de bobsleeclub.
Ook een ironische betekenis is een andere betekenis.
'Oh, wat heeft hij toch een 'leuke' humor!'

het vraagteken

Vraagtekens zet je aan het eind van een letterlijk gestelde vraag.

Moet je een D-toets maken?

'Waarom zou je een D-toets maken als hij toch niet gecontroleerd wordt?' vroeg hij.

In de indirecte rede gebruik je dus geen vraagteken.

'Hij vroeg waarom je een D-toets moest maken.'

Het uitroepteken

Een uitroepteken gebruik je aan het eind van een zin met een bevel of uitroep.

Lach of ik schiet!

'Ongelofelijk, John, het werkt!'

'Ja Larry, en je kunt er ook nog de snijbonen mee malen!'

'Fan-tas-tisch!'

Dat een zin belangrijk is, moet uit de inhoud van de mededeling blijken en niet uit de hoeveelheid uitroeptekens die je erachter zet.

De schrijver Piet Grijs zei: 'Uitroeptekens? Een slechte schrijver heeft er duizenden nodig!!!!!!!'

haakjes

Informatie die je geeft als toelichting, uitleg of voorbeeld, kun je tussen haakjes zetten. Maar gebruik deze leestekens zo min mogelijk. Ze verstoren de lopende tekst.

In de tekst geplaatste afbeeldingen (foto's, grafieken, tabellen of diagrammen) moet je voorzien van een nummer en korte uitleg.

het beletselteken

Het beletselteken, drie veelbetekenende puntjes, gebruik je aan het eind van een zin die niet af is. De puntjes suggereren iets.

Tja, als alles zo makkelijk uit te leggen was...

Je kunt dit beletselteken ook gebruiken om onvolledige citaten aan te duiden. Zet er dan haakjes om:

Het antwoord is: 'De politie probeert (...) geen zin heeft.' (r. 54 t/m r. 59)